

3.

Rødovre Præstekald (indtil 1671).

Rødovre Sogn, der oprindelig hørte under Smørum, men nu ligger under Sokkelunds Herred og er Annex til Brønshøj, var i sin Tid et eget Pastorat. I Middelalderen forekommer Sognet under Navnet Aworthæ øfræ, senere blev det til Ovre (Offre) øvre eller O. nørre eller O. ved Dammen, indtil endelig omtrent fra Midten af det 17de Aarhundrede Navnet Rødovre blev det gjængse.

Aworthæ øfræ var uden Tvivl et af de Sognekald, hvorpaa Kjøbenhavns Kollegiatkapitel var grundet i Be-

gyndelsen af det 13de Aarhundrede, saaledes at en af Kannikerne nød Indtægterne af denne Kirke mod selv eller ved andre at besørge Gudstjenesten sammesteds¹⁾. Paa denne Maade nævnes »Awarthar ofræ« Kirke ialfald i den Stadfæstelse, som Biskop Oluf af Roskilde 1313 gav Kjøbenhavns Kapitel paa dets Privilegier, idet han henholdt sig til Forhold, der da allerede længe havde bestaaet²⁾. Og saaledes forblev Forholdet at være hele Middelalderen igjennem. I Aaret 1436 nævnes Kapitlets Dekan Hr. Simen Pedersen som Besidder af Præbendet Aworthe øffre³⁾.

Efter Reformationen kom Kaldet under Kronen, men synes, ialfald til Tider, endnu at være vedblevet at gaa i Forlening, saa de, der fungerede som Præster, kun vare Kapellaner for Mænd, der andetsteds nød Præsterenten, altsaa en Fortsættelse af den samme Mislighed, der havde fundet Sted i Middelalderen. Herom vidner følgende Kongebrev, hvorved den bekjendte Professor D. Rasmus Lætus aflagdes med dette Kald⁴⁾:

Kong Mtt.s Bræff giffuit Doctorj Erasmo Leto paa en kircke
wed Lanngwadtzs dam, saa liudenndis,

Vij Friderich thennd andenn etc. Giøre alle witterlijgtt, att wij aff wor synnderlig gunnst oc naade haffwe wnntt oc tilladt, oc nu mett thette wortt obnne breff wnnde och tillade, at Oss elskelige hoglerde mannd, Doctor Rasmus Lætus, Lessemester her vdj wortt Vniuersiteett vdj wor kiøbsted Kiøbennhaffun, maa fannge wor och kronnenns kircke her vdj wortt lannd Siellannnd, wed Lanngwadtzs dam liggennndis, kaldis Offre, och thennd sijdenn mett sinn prestegaard haffue, nyde, bruge och beholde,

¹⁾ Rørdam, Kbhvns Kirker og Klostre i Middelalderen, S. 39.

²⁾ Pontoppidan, Ann. eccl. Dan. II, 111.

³⁾ Scr. Rer. Dan. VIII, 259. Rørdam, anf. Skr. S. 48—49. 99.

⁴⁾ Registre over alle Lande Nr. 8, Fol. 236. Om D. Rasmus Lætus findes en udførlig Meddelelse i min Kbhvns Univ. Hist. 1537—1621. II, 462—86, hvortil henvises.

och ther aff aarligen vppebere all prestenns rätt och rettighed inngtett vnndertagett vdi nogenn maade. Och skall hand enthenn selff giøre tienneste tiill samme sognen eller och forsørge sognne folckett ther sammestedtzt mett enn god, lerd och gudfrøgtig mannd tiill enn Capellann, somm kand och skall giøre sognne folckett baade indenn kirckenn oc vdenn thennd tilbørlig tienneste, somm enn rätt Sele sørgere bør at giøre sitt sognnefolch; oc skicker seg vdi sitt leffnett, saa hannd inngenn paa sitt Emmbitztz wegne er tiill forargelse. Dog skall for^{ne} Doctor Rasmus Lætus inngtett beffatte seg mett for^{ne} kircke oc præstegaard, eller nogen prestenns rettighed aff for^{ne} sognen, før ennd thennd personn, somm nu er sognne prest tiill for^{ne} Ouffre sognen, bliffuer forsørgett mett ett andett kaldth. Giffuitt paa wortt Slotth Kiøbennhaffnn thennd xj dag Februarij, Aar etc. M. D. Lxij.

Den i Brevet omtalte hidtilværende Sognepræst var maaske Hr. Anders Jensen, om hvem det berettes, at han 1566 kom fra Rødovre til Melby Kald i Strø Herred, da Hr. Jørgen Kuudsen kaldtes derfra til Taarnby paa Anager. Dog er det ogsaa muligt, at denne Hr. Anders kun har været D. Rasmus Lætus's Kapellan. Han døde i Melby i Aaret 1602, altsaa i en høj Alder¹⁾.

Hr. Bertel Jespersen vides med Vished at have været D. Rasmus Lætus's Kapellan. Han var født i Bigum i Nærheden af Hobro, hvor hans Fader Jesper Pallesen vistnok var Bonde²⁾. Det første Spor, vi have fundet af ham, er et Sørgedigt over en Ungdomsven, som han har udgivet under følgende Titel: »Epicedion in immaturum obitum Johannis Jacobi Hopontani, consocii longe carissimi, qui Hafniæ obdormivit Anno 1573 29 Apr. Scriptum

¹⁾ Gl. kgl. Saml. 2990. 4. Kallske Saml. 473. 4. Ny kirkehist. Saml. I, 15. IV, 406. Af sidst anførte Sted ses, at han hed Anders Jensen og ikke Hansen.

²⁾ Worms Lexicon I, 68. Gjessing, Jubellærere II, 1, 51—2.

a Barphtolomeo Casparo Bigumio¹⁾. Ved denne Tid var han maaske Kapellan ved Helliggejsthus i Kjøbenhavn²⁾; mulig har han samtidig betjent Rødovre Præstekald. D. Rasmus Lætus beholdt nemlig efter sin Afskedigelse fra det theologiske Professorat (1574) denne Forlening og opholdt sig jævnlig i Rødovre Præstegaard, som man ser af, at han har forfattet enkelte af sine Skrifter »in prædio Ourensi«. At Bertel Jespersen har været hans Kapellan, fremgaar af et Brev af 23de Januar 1578, der findes i Malmø Raadstuearkiv, hvori han skriver sig »Predicant i Offre øffre« og erklærer, at han modtager den ham af Raadet i Malmø tilbudte Præstetjeneste der i Staden, »eftersom ærlig og velbyrdig Hr. Erasmus Lætus mig det bevilget«.

I Begyndelsen af Aaret 1578 blev Bertel Jespersen da »Prædikant« eller residerende Kapellan i Malmø, og i denne Stilling forblev han sin øvrige Levetid³⁾. Han er Forfatter af en Del gudelige Skrifter, dels i Prosa dels paa Rim; men de færreste af dem ere nu bevarede⁴⁾. Følgende tvende findes i det kgl. Bibliothek: »Liffsens Krone«, Kbh. 1591. 8 (tilegnet Rigshovmester Hak Ulfstand til Hikkebjerg i Skaane og hans Hustru, Fru Anne Pasbjerg), og: »Helgens Speyel, Det er En Christelig oc Trøstelig Undervisning . . . vddragen aff den hellige Skriffte oc i Rim korte-

¹⁾ Indført bag efter Laurentii Matthiæ Mariagrii. Epicedion over samme. Johannes Jacobi Hopontanus. Hafn. 1573. 4.

²⁾ Worms Lexic. I, 68, og de derfra afledede Kilder, der ikke kjende noget til Bertel Jespersens Virksomhed i Rødovre, sige, at han var »først Præst ved Hellig Giestes Hus i Kbhvn«. I samtidige Kilder har jeg dog hidtil ikke fundet noget Bevis derfor. Andet end Kapellan kan han ikke have været; men i et Kgbrev af 16de Juni 1574 forekommer Hr. Rasmus Reravius som »Kapellan til Hellig Gelstes Hus i Kbhvn.« og i et andet Brev, dat. 27de Juni 1575, nævnes samme som »Præst ved Hospitalet i Kbhvn« (c: Helliggeisthus).

³⁾ I flere Skrifter siges, at han blev Sognepræst og Slotspræst; men det er ikke rigtigt.

⁴⁾ Se min Udgave af Lyskanders Scriptores Danici, p. 197, Worms Lexicon I, 68.

lig befattet af B. J. Prædicker vdi Malmø«. Kbh. 1595. 8 (tilegnet Borgmestere og Raad i Malmø). Bertel Jespersen var gift med Anne, Datter af Hr. Rasmus Tinckel i Grønby i Skaane, og havde i dette Ægteskab i det mindste to Børn: Jesper og Dorthe. Sønnen, der bedst kjendes under sit latinske Navn, Casparus Bartholinus, blev ved sine mange og vidt udbredte Skrifter navnkundig over en stor Del af Evropa, idet han næsten var lige berømt som Filosof, Naturforsker, Læge og Theolog. I Aaret 1607 gav Borgmestere og Raad i Malmø af Stadens Kasse Hr. Bertels Søn 20 Daler til sin Studering¹), og viste saaledes, at de da allerede havde Øje for den fremragende Dygtighed, der snart skulde kaste Glands over den store Lærdes Fødeby. — Hr. Bertel Jespersen naaede at se sin Søn som Professor ved Kjøbenhavns Universitet, men døde ikke længe efter (1613). Datteren Dorthe blev gift med den bekjendte Astronom, Professor Christen Sørensen Lomborg eller Longomontanus. Gjennem Sønnen blev Hr. Bertel Jespersen Stamfader til en talrig og berømt Efterslægt.

Hr. Anders Christensen Skovgaard var efter ham i et Aar (1578—9) D. Rasmus Lætus's Kapellan i Rødovre. Han har efterladt sig nogle Optegnelser om sit Levned, som her meddeles efter Langebeks Udtog af »en gammel Journal msc. in 12mo«, der i sin Tid var i Fr. Rostgaards Eje.

Vita And. Christierni Schogaard.

Anders Christensen blev christnet i Meirop Kirke i Jylland 1552 in Decembri af gl. Hr. Peder.

1564. in Sept. kom han til Kjøge Skole i Sjælland.

1572. in August. blev han sat til en Hører i Kjøge Skole, i hvilket Embede han var paa tredie Aar.

¹) Cawallin, Lunds Stifts Herdaminne. II, 36. Efter at Caspar Bartholin havde skrevet en Mængde latinske Skrifter, dedicerede han 1627 sit første danske Skrift til sin Fødeby Malmø, Weibull, Saml. til Skånes historia, fornkunskap och beskrifning: I. (1868—9). S. 70—1.

1574. efter Mortensdag kom han til Kjøbenhavn og lod sig deponere.

1575. Pindseften blev han examineret af Professorerne i Kbhvn., og strax approberet og samtykt til at nyde Kost iblandt de 100 Studentere i Kbhvns Communitet.

1578. 26 Martii, som var Onsdagen næst før Paaske, blev han ordineret til Præst til Oure Kirke udenfor Kbhvn., hvor han var sl. D. Rasmus Glads Kapellan i et Aar¹⁾.

1583. 10 Maji tilsagde han Borgemester og Raad paa menige Borgeres Vegne i Helsingør sin Tjeneste i S. Olufs Kirke.

— 26 Maji, Trinitatis Søndag takkede han af i S. Nicolai Kirke i Kbhvn. til Højmesse.

1585. Pintseften kom han hastelig ud paa Kongl. Majestæts Skib Gedeon, og nogle Krigsfolk ned af Kronborg, og sejlede hen i Vestersøen og i de norske Grændser efter Sørøvere. Samme Tid var Lauritz Buxen [Skibspræst] paa det Skib Raphael.

1595. 8 Maji blev han i Kjøbenhavn creeret til Magister²⁾.

Som »Prædikant« (residerende Kapellan) i Helsingør var M. Anders Christensen S. 1610 med at udfærdige Hyldingsfuldmagten for Ljunge Herred i Kronborg Len³⁾. Ventelig har han da været i denne Stilling indtil sin Død.

D. Rasmus Lætus døde den 9de November 1582. Det er os ikke bekjendt, hvem der var hans Kapellan i Rødovre i hans sidste Aar, maaske den Mand, der efter hans Død fik Embedet som selvstændig Sognepræst, nemlig:

¹⁾ Herefter mangler aabenbart Bemærkning om, at han derefter er bleven Kapellan til S. Nicolai Kirke i Kbhvn.

²⁾ I det trykte Program, hvorved Decanus facult. philos. M. Hans Povlsen Resen indbyder til Promotionen, kaldes han: D. Andreas Christian. Skovgardius. — Til Optegnelserne om hans Levned fejler Langebek den Bemærkning, at »hans Børn og Afkom findes opførte paa en egen genealogisk Tabel over de Grover«.

³⁾ Ny kirkehist. Saml. V, 148.

Hr. Anders Sørensen, der 1584 som Sognepræst i Offuer offre underskrev Hyldingsfuldmagten¹⁾ og den 30te Juli 1588 fik kgl. Maj.s Brev »at maatte aarligen til Hjælp og Rente bekomme af Isløf Mark fire Læs Hø, som andre hans Formænd, Sognepræster i Offre øffre Sogn, for hannem haft haver, ad gratiam« (o: saa længe til Kongen tog anden Bestemmelse)²⁾.

Hr. Lavrits Bertelsen var først Kapellan hos Præsten Hr. Christoffer i Brøndbyvestre og østre. Efter dennes Død 1593 blev han Præst i Rødovre³⁾.

Hr. Lavrits Henriksen underskrev Hyldingsfuldmagterne 1608 og 1610 som Sognepræst i Ovre ved Dammen⁴⁾.

Hr. Christen Nielsen har rimeligvis været fornævntes Eftermand; thi i nogle sjælandske Synodalia i kallske Saml. 472. 4to findes under Aaret 1617 følgende Notits tilskrevet i Randen: »Calente udi Oured [ved] dammen, H. Christen Nielsen 8 Julii«⁵⁾.

Hr. Christen Michelsen Tidsted siges at være kaldet til Rødovre den 24de November 1619 og samtidig at være bleven Præst i Brønshøj⁶⁾.

¹⁾ Ny kirkehist. Saml. IV, 405.

²⁾ Sjælandske Registre, Nr. 13, Fol. 33.

³⁾ Mussenii Catalogus, Gl. kgl. Saml. 2990. 4to. Det er dog muligt, at Navnet Bertelsen her er en Fejltagelse for Henriksen, da den nævnte Catalogus ikke kjender Lavrits Henriksen, der bevislig har været Præst her. Wiberg har (II, 682) stillet Lavrits Bertelsen paa en trigtig Plads.

⁴⁾ Ny kirkehist. Saml. V, 150.

⁵⁾ I den ovennævnte Catalogus nævnes Hr. Christen Nielsen som Præst her næst efter Hr. Lavrits Bertelsen.

⁶⁾ Mussenii Catalogus, Gl. kgl. Saml. 2990. 4to. Her nævnes forøvrigt foran denne en »Hr. Niels Sørensen, fra Skibene til Ostindien og hid (til Rødovre) 1618, 25 Oct. ordineret.; men det kan ikke være rigtigt, da de første Skibe, som afgik herfra til Ostindien under Ove Gjeddes Anførsel d 29de November 1618, først kom tilbage efter flere Aars Forløb. Af Danske Mag. I, 112—3 fremgaar desuden, at ingen af de Præster, som udgik med denne

Hr. Hans Albretsen blev den 29de Juni 1634 ordineret til Kapellan i Præstø; derfra kom han senere som Sognepræst til Rødovre¹⁾.

Hr. Hans Nielsen Nachedam blev 1633 Student fra Roskilde Skole. Den 16de Januar 1643 kaldtes han til Præst i Rødovre, men var det kun i meget kort Tid²⁾.

Hr. Niels Sørensen blev den 4de Oktober 1643 Præst her. Han var fra Gulland (hvorfor han jevnlig kaldes Gullandsfar eller Gotlænder) og havde først været Skibspræst³⁾. I hans Tid er Menighedskredsen som det synes bleven udvidet, efter hvad der fremgaar af følgende Kongebrev til Lensmanden paa Kjøbenhavns Slot:

Til Hr. Axel Urup.

Frederik III. V. s. G. t. Eftersom vi naadigst erfare, at Ny Amagers Præst paa forrige Ladegaards Marken ved Døden at være afgang, da ere vi naadigst tilfreds, at bemeldte Amagere maa efter deres underdanigste Anmodning og Begjæring handle med Præsten udi Rødovre, at han paa nogle Aars Tid forretter Gudsstjenesten hos dem, indtil de bedre kunne komme paa Fode og sig selv efter Privilegierne en Præst kalde og underholde. Det I dennem paa vore Vegne haver at ansige og forstændige. Flensborghus 30 Augusti 1654⁴⁾.

Under Krigen 1658 og følgende Aar led Rødovre Sogn maaske mere end noget andet Sogn i Danmark — og det vil sige meget. Kirke, Præstegaard og den allerstørste Del

Expedition, var i Live ved Skibenes Tilbagekomst. Vi kunne vel derfor heller ikke antage denne Niels Sørensen for identisk med den senere Præst i Rødovre af samme Navn, skjønt der ellers var noget, der kunde tale derfor, da der om dem begge siges, at de forud havde været Skibspræster.

¹⁾ Gl. kgl. Saml. 2990. 4to.

²⁾ Gl. kgl. Saml. 2990, 4to. Bloch, Roskilde Domscoles Hist. III, 25—6. Ny kirkehist. Saml. I, 503.

³⁾ Ny kirkehist. Saml. I, 509. Jfr. ovfr. Noten.

⁴⁾ Udkast i Geh.-Ark., Danske Saml. 602 a.

af Bøndernes Huse og Gaarde blev ødelagte af Svenskerne, og Materialerne anvendte til deres Lejr. Hvad Præsten har gennemgaaet, fremgaar tildels af følgende Andragende fra ham til Kongen.

Stormægtigste højbaarne Fyrste, allernaadigste Herre og Konning.

Eftersom jeg fattige Præstemand til Rødovre paa Kjøbenhavns Len er bleven af Fjendernes uformodelig Indfald og skadelig Overfald meget jammerligen spoleret og udplyndret, idet jeg miste al min Sæd paa Ageren, som da skulde indhøstes, alt mit Kvæg baade stort og smaat, mit ganske Bo og Boskab, saa og alle mine Bøger; dertil med Præstegaarden, paa hvis Bygning jeg noget tilforn [havde] sat en stor Del af min Formue, blev nu af Fjenden slet afbrudt og til Lejren henflyt, ja end tilmed det, som højlig er at beklage for Gud, hvorledes at de umilde Mennesker ikke forskaanede Guds Tempel, Rødovre Kirke, men den jammerligen tilgrunde devasterede og ødelagde. Hvorudover jeg arme Mand er nu paa min Alderdom kommen i allerstørste Elendighed og Fattigdom; thi jeg haver nu hverken Kirke, Hus eller Hjem, ej heller haver jeg nogen Middel til at bygge igjen, meget mindre til mit Livs Op- hold og Føde. Udi disse mine store Elendigheder søger jeg bedrøvede Mand næst Gud i Himlen til Eders kongelige Naade, som til en ret Fædrelands-Fader og Guds Kirkes Fosterfader, med min underdanigste og ydmygeligste Supplication om Hjælp og Trøst, at E. Maj. af kongelig Naade og Mildhed vilde af mine forberørte meget elendige Conditioner bevæges og mig arme bedrøvede Mand til noget andet Kald naadigst forhjælpe, paa det jeg kunde komme til igjen at tjene Gud i hans Kirke og Menighed, saalænge Gud vil unde mig Liv og Helbred. Jeg haver ellers intet andet lært, hvormed jeg mit Livs Føde kunde adspørge. Og hvis det ikke saa føjelig ske kan, mig da maatte af kongelig Gunst og Naade forundes nogen Hjælp

af hver Kirke i Sjælland til min store Skades Oprejsning. Eftersom tilforn er blevet de Præster, som have lidt Skade af Ildsvaade, 2 Daler eller 3 af hver Kirke naadigst af Kgl. Maj. bevilget, saa er det ikke dert ulige sket med min Præstegaard, Gods og al min Formue, som er bleven af Fjendernes brændendes Vredes Ild fortæret og tilgrunde ødelagt (etc). Kjøbenhavn d. 6 August 1660.

E. M. tro Undersaat

Niels Søffrensen,

Præst til Rødovre, m. m.

Ansøgningen er paategnet af J. Ch. v. Körbitz (Lensmand i Københavns Len), som anbefaler den paa det bedste og bevidner Rigtigheden af de anførte Omstændigheder¹⁾. Den 14de August 1660 udgik der kgl. aabent Brev om, at Hr. Niels Sørensen maatte nyde 1 Dlr. af hver Kirke i Sjælands Stift, som noget Forraad havde²⁾. Men da det vistnok kun var faa Kirker, som havde noget »Forraad«, har denne Bevilling neppe sønderlig forbedret hans slette Tilstand.

Da der ikke syntes at være Mulighed for Gjenoprettelsen af Præstekaldet i Rødovre, havde Biskop Svane tidligere foreslaaet at nedlægge Kaldet og henlægge Beboerne under Brønshøj, som følgende Forestilling viser:

Allernaadigste Herre oc Konge.

Eftersom Rødoffre Kircke aff Fienden gandske er nedbrut, oc formedelst decimantes til samme Sogn hidindtil haffuer veret ickun ganske faa, ey siunis att samme Kircke paa ny skulle bliffue opbyggt; da er til Eders Kongl. Mayst. min allerunderdanigste begering, at det maatte behage E. Kongl. Mayst. for^{ne} Rødouffre at incorporere med Brønshøj Sogn paa samme Maneer, som Sogne-Præsten hidindtil nydet haffuer, eftersom begge Meenigheder tilforn langsommelig tid aff en Præst haffuer veret betient, oc Brønshøj Sogn formedelst denne Byes langvarig beleiring gandske

¹⁾ Original i Geh.-Ark., Sjælandske Indlæg, 1660 B.

²⁾ Sjælandske Registre Nr. 24, Fol. 642.

er bleffuen forwustet, oc seent igien skal kunde komme paa fode. Hvad Præsten belanger, som en tid lang samme liden meenighed haffuer betient, oc endnu er i liffue, skal hannem icke bliffue betaget det, som hand ellers aff Kaldet billigen kunde niude. Kiøbenhafn den 6 April. 1660.

E. Kong. Mayst. Vnderdanigste Tiener
Hans Svane¹⁾).

Den 10de April 1660 udgik der kgl. aabent Brev, om at Rødovre Sognemænd skulde søge Brønshøj Kirke, »indtil saalænge anderledes derom forordnet vorder, eller Rødovre Kirke igien kan vorde opbyggt, dog at Præsten til forskrevne Rødovre sin Livstid, eller saa længe indtil han anderledes kan blive accommoderet, af Kaldet [skal] nyde, hvis hannem med Billighed kan tilkomme «²⁾).

Et andet samtidigt Forslag gik ud paa at henlægge Resterne af Rødovre under Hvidovre Sogn³⁾. Intet af Forslagene gik dog igjennem, da det i den følgende Tid — vistnok ved Præstens og Beboernes forenede Bestræbelser — lykkedes at faa Rødovre Kirke gjenopført. Den 2den Marts 1667 udgik der et Kongebrev, om at Hr. Claus Pedersen, Kapellan i Brønshøj, maatte antages til Præst i Rødovre efter den »itzige« Præsts, Hr. Niels Sørensens, »som nu skal være hel svag«, dødelige Afgang⁴⁾. Da den gamle Præst endelig døde i en høj Alder i Februar 1671, blev Rødovre Sogn fra den Tid af annekteret til Brønshøj Sogn, som det endnu er.

¹⁾ Original i Geh.-Ark., Sjælandske Indlæg, 1660 B.

²⁾ Sjælandske Registre, Nr. 24, Fol. 546—7.

³⁾ Ny kirkehist. Saml. I, 381.

⁴⁾ Sjælandske Registre Nr. 26, Fol. 308. Den nævnte »Kapellan«, Hr. Claus Pedersen Uttersløf, var Vicepastor for Sjælands Biskop, der var aflagt med Indtægten (Præstetienden) af Brønshøj Præstekald. Han var hertil ordineret den 1ste Maj 1654 (Mussenii Catalogus). Han omtales som »den gale og lystige Hr. Claus i Brønshøj«, hvis Fader var Herredsfoged og boede i Utterslev (Joh. Monrads Autobiografi. S. 14).